

Тетяна Сняткова,

доцент кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ,
доктор філософії за спеціальністю
«Спеціальна освіта»

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРАВООХОРОНЦЯ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Сучасні умови функціонування правоохоронних органів України вимагають від працівників не лише високого рівня професійних знань, правової підготовки та фізичної витривалості, а й розвинених емоційно-вольових якостей. Реформування системи правоохоронних органів, посилення вимог до якості надання поліцейських послуг, зростання соціальної напруги, постійно виникаючі надзвичайні ситуації, пов'язані з війною та ризики у службовій діяльності актуалізують необхідність формування у фахівців уміння ефективно управляти власними емоціями та адекватно реагувати на емоційні стани інших людей.

Емоційний інтелект посідає важливе місце серед чинників, що визначають успішність життєдіяльності особистості. Усвідомлення, розпізнавання та регуляція власних емоцій є необхідною умовою ефективного управління ними. Важливим аспектом цього процесу виступає здатність свідомо формувати емоційні стани, які сприяють досягненню поставлених цілей і професійному успіху. Не менш значущим є уміння розуміти емоції інших людей, установлювати та підтримувати гармонійні міжособистісні стосунки, що забезпечує конструктивну взаємодію та доброзичливий психологічний клімат у колективі.

Професія поліцейського належить до сфери діяльності типу «людина – людина» і характеризується підвищеним рівнем емоційного навантаження та психічного напруження. Постійна взаємодія з людьми зумовлює значні психологічні витрати, що вимагає від правоохоронця не лише високого рівня професійної компетентності, уміння ефективно застосовувати здобуті знання, навички й уміння в різноманітних ситуаціях, але й готовності до конструктивного міжособистісного спілкування. Поліцейський

повинен проявляти толерантність у поведінці, володіти навичками саморегуляції та використовувати саногенне мислення як засіб збереження власного психічного здоров'я.

Феномен емоційного інтелекту розглядається в психологічній науці крізь призму різних теоретичних підходів і концепцій. Цій проблематиці присвячено значну кількість досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених.

Питання природи та розвитку інтелекту людини вивчали у своїх роботах Д. Векслер, Ф. Вернон, Р. Глезер, Дж. Кемпін, Р. Б. Кеттелл, Ч. Спірмен, П. Хамфрейс та інші. Безпосередньо дослідженню емоційного інтелекту присвячено праці таких науковців, як Д. Гоулман, Дж. Майер, П. Саловей, К. Петрідес, Е. Фернхем, Д. В. Люсін, С. А. Сергієнко, І. І. Ветрова та ін. Ідея взаємозв'язку та єдності емоційної й інтелектуальної сфер знайшла своє відображення у працях Л. С. Виготського, С. Л. Рубінштейна, О. М. Леонтьєва, В. О. Сухомлинського.

Емоційний інтелект зазвичай визначають як сукупність умінь розпізнавати власні емоції та емоції інших людей, управляти ними, використовувати емоційні стани для підсилення мислення і поведінкових реакцій, а також ефективно взаємодіяти з іншими. До його ключових компонентів належать емпатія, соціальна чутливість, саморегуляція та вміння контролювати емоційні прояви у міжособистісній взаємодії. Як психологічна категорія, емоційний інтелект охоплює здатність особистості усвідомлювати, розуміти й регулювати емоції з метою прийняття оптимальних рішень, формування міжособистісних стосунків і досягнення професійних результатів.

Для правоохоронця це означає вміння діяти врівноважено в екстремальних умовах, забезпечувати конструктивну комунікацію з громадянами, знижувати рівень конфліктності та підтримувати професійну етику під час виконання службових обов'язків. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність орієнтації освітнього процесу на розвиток особистісних і соціально-емоційних компетентностей майбутніх працівників поліції, які є критичними для роботи у динамічних і стресогенних умовах сучасного суспільства.

Таким чином, емоційний інтелект можна розглядати як багатовимірний конструкт подвійної природи: з одного боку він пов'язаний із когнітивними здібностями, а з іншого – із особистісними характеристиками індивіда. Емоційний інтелект є психічною властивістю, що формується впродовж життя під впливом різних чинників і визначає як загальний рівень емоційної зрілості, так і індивідуальні особливості емоційного реагування [3].

На формування та розвиток емоційного інтелекту впливають три основні групи факторів:

- когнітивні здібності – швидкість і точність обробки емоційної інформації;
- уявлення про емоції – їхня суб'єктивна цінність, значущість як джерела інформації;
- особливості емоційності – емоційна стійкість, чутливість, самоконтроль тощо.

Рівень сформованості емоційного інтелекту залежить також від таких компонентів, як здатність до розпізнавання емоцій, ефективність стратегій саморегуляції, емпатійність, а також від соціально-екологічних чинників, що або сприяють, або перешкоджають його розвитку.

Для працівників правоохоронних органів (поліцейських, слідчих тощо) зазначений комплекс умінь має особливе значення. Він впливає на якість комунікації з громадянами, здатність управляти власними емоціями у конфліктних чи кризових ситуаціях, підтримувати професійну етику, запобігати емоційному вигоранню та підвищувати загальну ефективність службової діяльності.

У структурі емоційного інтелекту виокремлюють адаптивну та стресозахисну функції, які забезпечують здатність ефективно діяти в умовах напруження, невизначеності або конфлікту. Саме тому проблема розвитку емоційного інтелекту є надзвичайно актуальною, оскільки його функції безпосередньо впливають на професійну результативність, кар'єрний розвиток і психологічну стійкість правоохоронця.

Аналізуючи поняття «емоційний інтелект правоохоронця», І. Лопатинська підкреслює його ключову роль у забезпеченні емоційно адекватної взаємодії працівників поліції з громадянами, особливо в умовах воєнного часу [1, с. 146–150].

За твердженням О. Матохнюка, формування емоційного інтелекту правоохоронця визначається низкою умов, серед яких:

– індивідуальні передумови (особистісні характеристики) – схильність до саморефлексії, емпатійність, мотивація до професійного розвитку;

– організаційна культура та професійний супровід – наявність психологічно безпечного середовища, лідерських моделей, що демонструють емоційну компетентність;

– екологічні фактори (службовий контекст) – хронічний стрес, досвід дії в бойових або критичних умовах, соціальне середовище та рівень довіри громади [2, с. 40–46].

Отже, розвиток емоційного інтелекту є невід’ємним компонентом професійної компетентності сучасного правоохоронця. Здатність усвідомлювати, розуміти й регулювати власні емоції, а також адекватно реагувати на емоційні стани інших осіб забезпечує ефективну взаємодію з громадянами, зниження конфліктності та підвищення якості виконання службових завдань.

Емоційний інтелект правоохоронця виконує адаптивну, стресозахисну та комунікативну функції, що сприяють збереженню психологічної стійкості в кризових ситуаціях, профілактиці емоційного вигорання та підтриманню професійного здоров’я. Формування емоційного інтелекту залежить від комплексу чинників – когнітивних здібностей, особистісних рис, соціально-психологічного середовища та організаційної культури правоохоронних структур. Тому важливо створювати умови для розвитку емпатії, саморефлексії, навичок саморегуляції та конструктивного мислення у процесі професійної підготовки та службової діяльності.

Таким чином, системний розвиток емоційного інтелекту сприяє підвищенню ефективності діяльності правоохоронних

органів, зміцненню морально-психологічного стану особового складу та формуванню позитивного іміджу поліції у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Лопатинська І. Емоційний інтелект правоохоронця. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2022. № 1(3). С. 146–150.
2. Матохнюк О. Особливості розвитку емоційного інтелекту публічних службовців. *Економічні науки. Вісник Хмельницького національного університету*. 2024. № 4. С. 40–46.
3. Носенко Е. Л., Четверик-Бурчак А. Г. Курс лекцій з дисципліни «Теорія емоційного інтелекту» із завданнями для самоконтролю. 2016. 113 с.

Валерія Толканець,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
експертно-криміналістичного інституту
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Тетяна Сняткова,

доцент кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ,
доктор філософії за спеціальністю
«Спеціальна освіта»

ОСОБИСТІСНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ПРАВООХОРОНЦЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВІЙНИ

У сучасних умовах воєнного стану професійне становлення правоохоронця набуває особливого значення, адже саме від його психологічної стійкості, внутрішніх переконань і рівня професійної готовності залежить безпека громадян і стабільність держави. Професійна діяльність у правоохоронних органах завжди була пов'язана з підвищеним рівнем стресу, ризику та відповідальності, однак війна зробила ці чинники постійними. Тому особистісні та психологічні детермінанти професійного становлення нині визначають не лише успішність служби, а й